Абдулла Алиш

Әкиятләр

Татарстан китап нәшрияты

УДК 821.512.145-34-93
ББК 84(2Рос=Тат)-4
А51

Төзүчесе *Энҗе Хөснетдинова*
Рәссамы *Миләүшә Вазиева*

ТАССР
Празднование 100-летия Татарской АССР
Татарстан АССР төзелүнең 100 еллыгын бәйрәм итү
1920-2020

Татарстан китап нәшрияты
Татарское книжное издательство

Алиш, А. Г.

А51 Әкиятләр / Абдулла Алиш ; [төз. Э. Р. Хөснетдинова ; рәссамы М. Д. Вазиева]. – Казан : Татар. кит. нәшр., 2019. – 123 б. : рәс. б-н.
ISBN 978-5-298-03748-8

УДК 821.512.145-34-93
ББК 84(2Рос=Тат)-4

ISBN 978-5-298-03748-8

© Татарстан китап нәшрияты, 2019
© Хөснетдинова Э. Р., төзү, 2019

ЭЧТӘЛЕК

Куян кызы 3
Бикбатыр белән Биккуркак 7
Чукмар белән Тукмар 10
Бик яхшы сабак алды ябалак 14
Каз белән Аккош 19
Песиләр һәм күселәр 24
Мактанчык Чыпчык белән тыйнак Сыерчык 28
Аерылганны аю ашар, бүленгәнне бүре ашар 33
Ялкаулык – хурлык, тырышлык – зурлык 37
Сертотмас үрдәк 42
Кем көчле? 50
Нечкәбил 70
Койрыклар 90
Староста белән шайтан 100
Эт үзенә ничек хуҗа эзләгән 104
Бай белән ялчы 109
Ил гизүчеләр белән хәйлә сөючеләр 115

КУЯН КЫЗЫ

Бер соры куянның үзе төсле зур колаклы, бик иркә, бик кадерле бер кызы булган. Ул аны бик ярата икән.

Көннәрдән бер көнне куян иркә кызына өр-яңа киез итекләр алып кайтып биргән.

– Мә, бәбкәм, аякларың туңмасын, сызламасын, – дигән.

Кызы бу бүләкне бик шатланып алган. Әни-

сенә рәхмәтләр укыган. Хәзер инде ул, яңа киез итекләрен киеп, рәхәтләнеп йөри икән. Ләкин куян кызы җылы итекләргә өйрәнмәгән булган, ул алардан бик тиз туйган, салып ташлаган. «Әнием тапмасын» дип, аларны яшереп куйган. Әнисе аларны, эзләп табып, баласына кигезә, ә ул салып ташлый икән. Әнисе кигезгән – ул салган, әнисе тагын кигезгән, ә ул тагын салып ташлаган.

Кар өстеннән дә, боз өстеннән дә яланаяк йөгерә икән. Бер көн буе шулай йөгергән, икенче көнне дә шулай яланаяк йөргән, өченче көнне инде, аксый-аксый, әнисе янына килгән:

– Әни, әни, минем аягым авырта! – дигән.

Әнисе аның аякларын караган да аптырап калган.

– Кызым, кызым, якты йолдызым, синең аягың шешкән ич, – дигән.

«Инде нишләргә?» – дип уйга баткан куян. «Бу баланы кая алып барырга, ничек дәваларга?» – дип кайгырган.

Шулвакыт нәрсәдер кычкырган. Куян агач башына күтәрелеп караган икән – тиенне күргән. Ул куянга болай дигән:

– Кайгырма, туганкай, йомшак куянкай, кызыңның аягын бик тиз төзәтеп була. Моның

өчен доктор Айболитка барырга, аңардан киңәш сорарга кирәк, – дигән.

Куянга чын-чынлап булышырга тотынган, доктор Айболитның өенә үзе илтергә булган.

Куян үзенең кызын күтәргән дә доктор Айболитка киткән. Тиен, агачтан агачка сикереп, аңа юл өйрәткән.

Барып җитсәләр, доктор Айболитның эше бик күп икән: аңа урманның төрле ерткычлары дәваланырга килгәннәр. «Балаларны чиратсыз карыйм мин», – дигән доктор Айболит.

Куян кызын доктор бүлмәсенә алып кергәннәр, нәрсә белән авыруын сөйләп биргәннәр. Доктор Айболит куян кызының аягына дарулар сөрткән һәм әйткән:

– Аягың төзәлгәч, киез итекләрне инде салкын көннәрдә бер дә салма, сүзне тыңла, тагын начар хәлгә калма, – дигән.

Доктор Айболитка алар бик зур рәхмәтләр әйткәннәр, саубуллашып, өйләренә кайтып киткәннәр. Өч көн дигәндә, куян баласының аягы төзәлгән. Ул инде хәзер киез итеген бер дә салмый киеп йөри икән.

БИКБАТЫР БЕЛӘН БИККУРКАК

Бер баланың йомшак куяны белән бик матур песие булган. Алар үзара бик тату яшәгәннәр. Куян, кетер-кетер итеп, агач кайрысы кимергән, ә песи, чепер-чепер итеп, сөт эчкән. Песи бернәрсәдән дә курыкмый икән, аңа теге бала Бикбатыр дип исем кушкан. Куян, дер-дер килеп, бар әйбердән дә шүрли икән, аны ул Биккуркак дип атаган.

Биккуркак беркөнне стенада коточкыч әйбер күргән: колаклары бик озын, мыеклары селкенеп тора, ә үзе бик килбәтсез икән. Куркуыннан куян нишләргә дә белмәгән, баскан урыныннан кузгала да алмаган. Ярый әле, Бикбатыр килеп җиткән, һәм Биккуркакка бераз көч кергән:

– Әй юләр, юләр, үз шәүләңнән үзең куркып торасың ич, – дигән ул. Биккуркактан көлгән.

– Ярый әле, син килдең, Бикбатыр, куркуымнан мин үлгән булыр идем, – дигән куян.

Икенче бервакытны куян тагын куркуга төшкән, йөрәге дөп-дөп итеп типкән, нәрсәдер бик нык итеп кыштырдый икән. «Хәзер идән астыннан чыга да, кыштырдаучы нәрсә мине кабып йота», – дип уйлый икән куян. «Песи дә колакларын торгызган, ул да курка, ахры», – дип уйлаган куян. Шулчак нидер шап итеп дөбердәп киткән. Куян һушсыз була язган. Ә песи, авызына нәрсәдер кабып, куян янына килгән. Килгән дә:

– Менә сине куркытучы нәрсә шушы инде, – дигән, бер кечкенә генә кара әйберне куянга күрсәткән.

– Шушы кечкенә генә фетнә шулкадәр тавыш чыгара аламы? – дип, куян тычканга гаҗәпләнеп караган.

Өченче бер тапкыр ачык ишектән бер эт килеп кергән һәм каты итеп өрергә керешкән. Куян карават астына кереп качкан. Ә Бикбатыр идән уртасына чыгып баскан, зур күренергә тырышып, сыртын кабарткан, эт һөҗүм итсә, аның битләрен тырнарга әзерләнгән. Билгеле, эт аңар кагылмаган, ишектән әкрен чыгып сызган. Ә Бикбатыр үзенең батырлыгы аркасында бу бәладән дә бик оста котылган.

ЧУКМАР БЕЛӘН ТУКМАР

Бер әбинең ике әтәче булган. Бу әтәчләрнең берсе ак, берсе кара икән. Ул аларның икесен дә бертигез ярата, ди. Әтәчләр күп вакытларын сугышып үткәрәләр, сугышырга тотынсалар, канга батып бетәләр икән.

Ак әтәчне әби Чукмар дип, карасын Тукмар дип атаган. Чукмар чукырга бик оста, ә Тукмар бик оста тукмый икән.

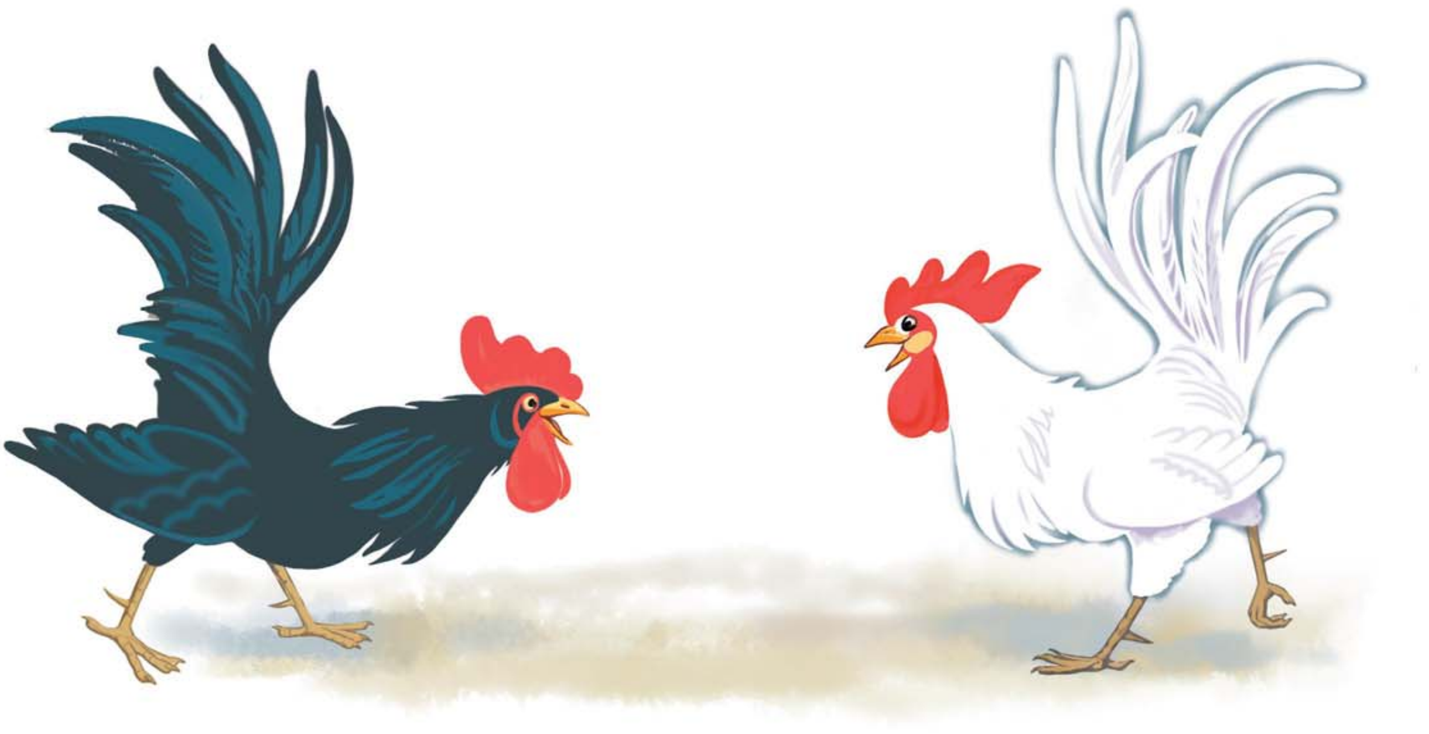

Әби ашатырга тотынса, «җимне миңа әзрәк бирдең», «ник минем өлешемә кердең?» дип кычкырыша башлыйлар икән әтәчләр. Әйтешеп-әйтешеп кенә калмыйлар, шунда ук сугыша да башлыйлар икән. Чукмары канга батырганчы чукырга, Тукмары күгәрткәнче тукмарга тотына икән.

Бердәнбер көнне бу әтәчләр шулай бик каты кычкырышканнар һәм канга батканчы сугышканнар. Әбинең моны күреп бик ачуы килгән. «Боларны нишләтим икән?» – дигән. Тегеләрне бик каты орышкан, сугышмаска кушкан. Тегеләр әби алдында бераз тынып торганнар, әби аларның күзләреннән югалгач, тагын сугышырга тотынганнар.

Әби килеп чыгуга, Чукмар исемле ак әтәч, йөгереп килеп:

– Әби, әби, кара әле, Тукмарың, тукмый-тукмый, башымны күгәртеп бетерде, – дип әләкли икән.

Тукмар исемле кара әтәч тә энесеннән калышмый:

– Башымны кара әле, әби, Чукмарың чукый-чукый канатып бетерде, – ди икән.

Әби аларның әләкләүләреннән туйган. Ул, бер сүз дә әйтмичә, Тукмарны култыгына кыс-